

Thus, digital platforms are recognized as an integral component of the modern educational landscape, ensuring the realization of principles for active, personalized, and collaborative learning. The research emphasizes the necessity of further developing pedagogical strategies and methodological support to maximize the potential of these tools in fostering professionally mobile and adaptable specialists.

Key words: digitalization, higher education students, competence, project-based learning, digital platforms, critical thinking, collaboration, independence, digital literacy.

УДК 378.147:331.108:005.336.3

Олександр Крячек

Інститут професійної освіти НАПН України

ORCID ID 0009-0002-5810-9538

DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/306-315

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КОНТЕКСТІ СТУДЕНТСЬКИХ ОЧІКУВАНЬ: АНАЛІТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-АНКЕТУВАННЯ

Формування кар'єрної компетентності майбутніх економістів є важливим завданням сучасної вищої освіти, що зумовлено стрімкими змінами на ринку праці, цифровою трансформацією економіки та зростаючими вимогами до професійної мобільності та гнучкості фахівців. Традиційні освітні моделі не завжди враховують індивідуальні очікування студентів, їхні мотиви щодо кар'єрного розвитку та професійної самореалізації. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення студентських очікувань як чинника формування кар'єрної компетентності, що дозволяє адаптувати освітні стратегії до реальних потреб здобувачів вищої освіти. Мета статті полягає в аналізі студентських очікувань щодо професійного розвитку та формування кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства на основі результатів онлайн-анкетування. Методи дослідження: анкетування студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти України; описова статистика для виявлення основних тенденцій; порівняльний аналіз для встановлення відмінностей між групами респондентів за курсом навчання, рівнем мотивації; інтерпретація відкритих відповідей студентів; аналіз даних у Microsoft Excel. Результати: визначено, що основними мотивами вибору професії економіста є універсальність спеціальності, фінансова стабільність, перспективи кар'єрного зростання та зацікавленість у аналітичній роботі. Встановлено потребу студентів у розвитку цифрових навичок, зокрема роботи з аналітичними програмами, а також нестачу практичного досвіду через обмежені можливості стажувань. Виявлено недостатній рівень сформованості професійних та цифрових компетентностей при достатньо високій самооцінці м'яких навичок. Підтверджено актуальність удосконалення змісту освітніх програм для відповідності вимогам ринку праці. Висновки: розвиток кар'єрної компетентності майбутніх економістів потребує посилення практичної складової підготовки, розширення можливостей стажувань, інтеграції сучасних цифрових технологій у навчальний процес, а також впровадження кар'єрного консультування. Результати анкетування демонструють необхідність гнучкого оновлення освітніх програм відповідно до студентських очікувань та потреб ринку праці.

Ключові слова: кар'єрна компетентність, економічна освіта, професійний розвиток, студентські очікування, освітній процес, цифрові навички, стажування, кар'єрне консультування.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Формування кар'єрної компетентності майбутніх економістів сьогодні є одним із ключових завдань вищої освіти в умовах стрімких змін на ринку праці та цифрової трансформації економіки (Гриценко, 2017). Підвищення вимог до професійної мобільності, гнучкості та здатності адаптуватися до нових умов визначає необхідність пошуку ефективних педагогічних підходів, що враховують індивідуальні очікування студентів та їхні особистісні мотиви щодо професійної самореалізації (Радкевич, 2016).

Особливу актуальність набуває використання сучасних методів збору та аналізу даних, зокрема онлайн-анкетування, що дозволяє оперативно отримувати репрезентативну інформацію про потреби та ставлення студентів до власної кар'єри. Аналіз студентських очікувань у контексті формування кар'єрної компетентності дає змогу розробити більш адаптивні освітні стратегії, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки та успішній інтеграції випускників у ринкове середовище (Орлов & Базиль, 2018).

Водночас, попри наявність численних досліджень у сфері кар'єрного розвитку, недостатньо вивчено стан формування кар'єрної компетентності саме майбутніх бакалаврів з економіки підприємства, враховуючи їхні суб'єктивні очікування та мотивацію. Тому дослідження, засноване на аналітичній обробці результатів онлайн-опитування, має вагоме практичне та теоретичне значення для підвищення ефективності освітнього процесу в цій галузі.

Мета статті – провести аналіз студентських очікувань щодо професійного розвитку та формування кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства на основі результатів онлайн-анкетування.

У дослідженні використано комплекс **методів**, що забезпечили всебічний аналіз формування кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства в контексті студентських очікувань. Основним інструментом збору даних стало онлайн-анкетування, проведене серед студентів відповідної спеціальності, що дозволило отримати кількісну інформацію про їхні ставлення, мотивацію та потреби у сфері кар'єрного розвитку. Анкета складалася

із закритих запитань (з вибором відповідей за п'ятибальною шкалою: від «1 – абсолютно не згоден» до «5 – повністю згоден»), а також відкритих запитань для збору якісних даних. Для обробки та аналізу отриманих даних застосовано методи статистичної обробки: описова статистика, що дали змогу виявити основні тренди, взаємозв'язки між різними параметрами. Використано метод порівняльного аналізу для зіставлення очікувань різних груп студентів (за курсом навчання, рівнем мотивації тощо), що допомогло окреслити специфічні потреби та розробити рекомендації щодо оптимізації педагогічного впливу в освітньому процесі. Для обробки результатів використовувалися статистичні інструменти Microsoft Excel.

Виклад основного матеріалу. У контексті професійної підготовки майбутніх економістів кар'єрна компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що визначає її здатність успішно реалізовуватися у професійній кар'єрі. Вона охоплює готовність до здійснення професійної діяльності, особистісно-професійну активність, здатність до проєктування та реалізації власної кар'єрної траєкторії. Кар'єрна компетентність проявляється у здатності студента застосовувати наявні знання, вміння, навички для досягнення особистих та професійних цілей, а також у сформованій позитивній професійній Я-концепції, що відображає усвідомлення власного потенціалу, самооцінки та самореалізації у професійній сфері (Kryachek, 2024b).

Структура кар'єрної компетентності охоплює чотири взаємопов'язані компоненти:

мотиваційний – відображає внутрішню готовність студента до професійного зростання, наявність інтересу до майбутньої діяльності, орієнтацію на досягнення успіху, прояв вмотивованості до оволодіння необхідними професійними якостями;

когнітивний – містить систему знань про професію, шляхи та стратегії кар'єрного розвитку, типологію кар'єри, етапи її побудови, вимоги ринку праці до фахівця з економіки підприємства;

діяльнісний – передбачає здатність застосовувати знання у реальних та моделюючих умовах, включає планування власної кар'єри, створення портфоліо, написання резюме, підготовку до співбесіди, презентаційні навички, участь у ділових іграх, вирішення кейсів;

рефлексивний – забезпечує критичний аналіз власних досягнень, усвідомлення прогалин у компетенціях, здатність до самооцінки,

визначення нових цілей та шляхів їх досягнення, відображається в активній участі у спеціалізованих курсах та рефлексивних практиках.

Формування кар'єрної компетентності студентів економічних спеціальностей зумовлено особливостями фаху, що передбачає не лише знання економічних процесів, а й навички планування, прогнозування та управління кар'єрною траєкторією. Важливими складниками цього процесу є розвиток позитивної професійної Я-концепції, умінь до самоактуалізації, самопрезентації, мобільності у прийнятті професійних рішень. Успішна кар'єрна компетентність сприяє подоланню бар'єрів професійного становлення, формуванню гнучкості та адаптивності до змін умов ринку праці (Kryashek, 2024a).

У процесі підготовки майбутніх економістів акцент здійснюється на формуванні навичок проєктної діяльності, стратегічного мислення, розвитку ініціативності, умінні працювати в команді та самостійно приймати рішення щодо власного кар'єрного шляху (Гончарова, 2020).

Аналіз студентських очікувань дозволяє встановити перспективи та задоволеність у формуванні кар'єрної компетентності. Очікування визначають мотиваційний рівень студентів, їхні уявлення про кар'єрні перспективи, бажаний професійний образ «Я», а також впливають на вибір освітньої траєкторії. Студенти, які мають реалістичні, позитивні очікування щодо власної кар'єри, виявляють активність у здобутті необхідних знань, участі у додаткових освітніх заходах, розробці індивідуальних кар'єрних планів. Відповідно, у програмах формування кар'єрної компетентності доцільно враховувати саме суб'єктивні очікування студентів для оптимізації педагогічного впливу та підвищення результативності освітнього процесу (Попович, 2017).

Онлайн-анкетування проводилося у період з грудня 2024 р. по березень 2025 р. Участь у дослідженні взяли 684 студенти 2–4 курсів економічних спеціальностей, зокрема «Економіка», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Бізнес-аналітика», «Менеджмент» та «Маркетинг». Анкетування охопило 12 ВНЗ України, серед яких провідні університети Києва, Харкова, Львова, Одеси та Дніпра.

Загальна характеристика вибірки щодо її демографічного складу визначалась наступними параметрами: 1) стать: 62% жінок, 38% чоловіків; 2) віковий діапазон: 18–24 роки (середній вік – 20,7 року); 3) розподіл за курсами: 2-й курс – 28% (191 студент), 3-й курс – 45% (308 студентів), 4-й курс – 27% (185 студентів).

Анкета містила 32 запитання, розподілених на три тематичні блоки:

очікування щодо кар'єри (10 запитань): мотивація вибору спеціальності, бажані посади, пріоритетні професійні навички, очікування щодо заробітної плати;

оцінка освітнього процесу (12 запитань): релевантність навчальних програм, якість теоретичної та практичної підготовки, доступність до стажувань;

самооцінка кар'єрної компетентності (10 запитань): рівень володіння професійними, м'якими та цифровими навичками, готовність до працевлаштування.

Процедура збору даних передбачала розміщення анкети на платформі Google Forms і розповсюджувалася через офіційні канали комунікації ВНЗ (електронна пошта, навчальні платформи). Участь була добровільною, анонімність респондентів забезпечувалася. Час заповнення анкети становив у середньому 15–20 хвилин.

Аналізуючи відповіді на питання *Першого блоку «Очікування студентів щодо кар'єри»* встановлено, що вибір економічної спеціальності для більшості студентів (78%, 533 особи) зумовлений універсальністю професії та широкими кар'єрними можливостями. Основні мотиваційні фактори, відмічені респондентами, включають:

фінансова стабільність (64%, 438 осіб) – студенти асоціюють економічні професії з високим рівнем доходу;

можливість кар'єрного зростання (58%, 397 осіб) – респонденти прагнуть професійного розвитку та просування;

інтерес до аналітичної роботи (42%, 287 осіб) – студенти цінують можливість працювати з даними та прогнозами.

Серед бажаних посад після закінчення вищого навчального закладу респонденти найчастіше називали:

- фінансовий аналітик (32%, 219 осіб);
- бізнес-аналітик (25%, 171 особа);
- менеджер з маркетингу (18%, 123 особи);
- економіст у державному секторі (12%, 82 особи).

Цікаво, що 67% студентів (458 осіб) підкреслили важливість цифрових навичок, таких як робота з аналітичними програмами (Excel, Power BI), програмування (Python, R) та обробка великих даних (Big Data). Це відображає розуміння студентами сучасних трендів на ринку праці, де цифрові навички стають обов'язковими.

Відкриті відповіді показали, що студенти очікують від роботодавців не лише конкурентної зарплати, але й можливостей для професійного розвитку (курси, тренінги) та гнучкого графіку роботи.

Наприклад, один із респондентів зазначив: «Я хочу працювати у компанії, яка інвестує у своїх працівників і дозволяє поєднувати роботу з навчанням».

Результати анкетування за *Другого блоку «Оцінка освітнього процесу»* виявили як сильні, так і слабкі сторони у підготовці економістів у межах закладу вищої освіти.

Серед позитивні аспекти організації освітнього процесу студентами названі:

- «висока» або «дуже висока» якість теоретичної підготовки – 82% респондентів (561 особа);

- активне використання викладачами сучасних цифрових інструментів, такі як онлайн-платформи, інтерактивні симуляції та програмне забезпечення для аналізу даних – 74% студентів (506 осіб);

- позитивно оцінили доступність навчальних матеріалів через електронне освітнє середовище закладу вищої освіти 68% (465 осіб).

Разом з тим за результатами опитування студентів щодо організації освітнього процесу були визначені й проблемні аспекти:

- лише 46% респондентів (315 осіб) вважають, що навчальні програми достатньо орієнтовані на формування практичних навичок (середня оцінка – 3,2 з 5 балів).

- 53% студентів (363 особи) вказали на недостатню кількість стажувань та практик у реальних бізнес-середовищах;

- 41% (280 осіб) зазначили, що навчальні програми не повною мірою враховують сучасні вимоги ринку праці, зокрема у сфері цифрових технологій (вивчення актуального програмного забезпечення).

Ці дані свідчать про необхідність перегляду структури освітніх програм з акцентом на посилення практичної підготовки та інтеграцію сучасних цифрових технологій. Наприклад, у відкритих відповідях студенти часто згадували потребу у курсах з аналітики даних, які наразі є факультативними або відсутніми у багатьох ЗВО.

У межах *Третього блоку «Самооцінка кар'єрної компетентності»* було запропоновано студентам представити дані щодо рівня (початковий, низький, середній та високий) сформованості: професійних навичок (економічний аналіз, прогнозування, складання бізнес-планів); м'яких навичок (комунікація, лідерство, тайм-

менеджмент, командна робота) та цифрові навички (робота з аналітичним програмним забезпеченням, обробка даних, онлайн комунікація тощо). Результати самооцінки за п'ятибальною шкалою наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Самооцінка кар'єрної компетентності

Компонент	Початковий	Низький	Середній	Високий	Середня оцінка
Професійні навички	12% (82)	38% (260)	35% (239)	15% (103)	3,5
М'які навички	8% (55)	25% (171)	45% (308)	22% (150)	3,8
Цифрові навички	18% (123)	40% (274)	30% (205)	12% (82)	3,2

У категорії професійних навичок більшість респондентів (38%, 260 осіб) оцінили свій рівень як низький, тоді як 35% (239 осіб) визначили його як середній. Високий рівень досягли лише 15% (103 особи), а початковий вказали 12% (82 особи). Середня оцінка 3,5 свідчить про те, що загальний рівень сформованості професійних навичок перебуває на межі між низьким і середнім, із вираженою тенденцією до нижнього рівня. Така картина свідчить про недостатній рівень готовності студентів до практичного застосування професійних умінь, зокрема в частині економічного аналізу, прогнозування та розробки бізнес-планів. Це може бути пов'язано як із браком практичних занять і проєктних завдань у освітньому процесі, так і з недостатньою самостійною активністю студентів у цій сфері. У зв'язку з цим доцільно посилити практикоорієнтовану складову навчальних дисциплін, збільшити кількість кейсів, тренінгів, симуляцій бізнес-процесів, а також розширити можливості стажування студентів на підприємствах.

Для м'яких навичок спостерігається значно позитивніша картина: 45% (308 осіб) оцінили свій рівень як середній, ще 22% (150 осіб) – як високий. Низький рівень мають 25% (171 особа), а початковий – лише 8% (55 осіб). Середня оцінка 3,8 є найвищою серед усіх компонентів, що свідчить про достатньо високий рівень розвитку комунікаційних здібностей, лідерських якостей, умінь працювати в команді та керувати часом. Цей показник підтверджує загальну тенденцію до підвищення уваги студентів до розвитку м'яких навичок, які дедалі більше цінуються на сучасному ринку праці. Водночас існування частки студентів із початковим і низьким рівнем (разом 33%) свідчить про

потребу в цілеспрямованих тренінгах із розвитку соціальної та емоційної компетентності, практики публічних виступів, участі у проєктних групах і волонтерських ініціативах.

Щодо цифрових навичок, результати виглядають найменш оптимістично: 40% (274 особи) мають низький рівень, ще 18% (123 особи) – початковий. Лише 30% (205 осіб) продемонстрували середній рівень і 12% (82 особи) – високий. Середня оцінка становить 3,2, що є найнижчим показником серед усіх компонентів кар'єрної компетентності. Така ситуація може свідчити як про нестачу систематичних практичних завдань, пов'язаних із використанням цифрових інструментів для аналітики даних, розробки презентацій, ведення онлайн-комунікацій та інших аспектів цифрової грамотності, так і про низьку самооцінку студентів у цій сфері через недостатню впевненість у власних силах. Враховуючи стрімкий розвиток цифрових технологій та їх значущість для професійної діяльності, доцільним є розширення контенту освітніх програм за напрямками роботи з аналітичним програмним забезпеченням, хмарними сервісами, базами даних, автоматизації рутинних завдань, використання інструментів штучного інтелекту та цифрової безпеки.

Висновки. Онлайн-анкетування 684 студентів економічних спеціальностей дозволило виявити ключові аспекти формування кар'єрної компетентності та оцінити їхні очікування щодо майбутньої кар'єри: по-перше, студенти високо мотивовані та орієнтовані на кар'єрне зростання, але відчують брак практичної підготовки та цифрових навичок; по-друге, освітні програми потребують адаптації до сучасних вимог ринку праці, зокрема у сфері цифрових технологій; по-третє, практична підготовка та цифрові навички є ключовими факторами підвищення кар'єрної компетентності.

Рекомендовано посилити практичну підготовку студентів шляхом розвитку партнерства закладів вищої освіти з бізнес-структурами для організації стажувань, практик та реалізації реальних бізнес-проєктів. Важливо інтегрувати у навчальні програми сучасні цифрові інструменти, зокрема обов'язкові курси з аналітики даних та роботи з Big Data, що дозволить підвищити рівень цифрових навичок здобувачів освіти. Доцільним є також запровадження програм кар'єрного консультування та менторської підтримки, які охоплюватимуть тренінги з підготовки до співбесід, складання резюме та розробки індивідуальних планів професійного розвитку. Окремої уваги потребує впровадження системи

регулярного моніторингу якості освітнього процесу через систематичні опитування студентів щодо їхніх очікувань, потреб і оцінки ефективності здобутих знань і навичок. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підготовці конкурентоспроможних економістів, здатних відповідати викликам сучасного ринку праці.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні динаміки формування кар'єрної компетентності студентів, оцінці ефективності освітніх моделей і менторських програм, а також впливу цифрових інструментів на рівень їхньої професійної готовності.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончарова, Н. О. (2020). Психологічні особливості формування кар'єрних орієнтацій студентів. *Психологія і особистість*, (2), 223–233. [\[Honcharova, N. O. \(2020\). Psychological peculiarities of students' career orientations formation. *Psychology and personality*, \(2\), 223–233. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2020.2.211923>\].](https://doi.org/10.33989/2226-4078.2020.2.211923)
- Гриценко, І. А. (2017). Складові кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ. *Теорія і методика професійної освіти*, (13), 134–146. [\[Hrytsenok, I. A. \(2017\). Components of career competence of VET students. *Theory and methodology of vocational education*, \(13\), 134–146. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712270>\].](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712270)
- Крячек, О. О. (2024а). Роль кар'єрної компетентності майбутніх економістів у їх професійному становленні. *Інноваційна професійна освіта*, 1(14), 201–205. [\[Kryachek, O. O. \(2024a\). The role of career competence of future economists in their professional development. *Innovative vocational education*, 1\(14\), 201–205. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2024.1.14.198-202>\].](https://doi.org/10.32835/2786-619X.2024.1.14.198-202)
- Орлов, В. Ф., & Базиль, Л. О. (2018). Методологія формування кар'єрних орієнтацій і досягнення професійного успіху фахівців. У *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* (с. 330–337). [\[Orlov, V. F., & Bazyl, L. O. \(2018\). Methodology of career orientation formation and achievement of professional success of specialists. In *Conceptual principles of adult education development: World experience, Ukrainian realities and prospects* \(pp. 330–337\). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713000>\].](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713000)
- Попович, І. С. (2017). *Психологічні виміри соціальних очікувань особистості: монографія*. ПАТ «ХМД». [\[Popovych, I. S. \(2017\). *Psychological dimensions of personality's social expectations: Monograph*. PAT «KhMD». <https://appu.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/1.-%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf>\].](https://appu.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/1.-%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf)
- Радкевич, В. (2016). Теоретичні та методичні засади розвитку професійної освіти і навчання: результати, проблеми, перспективи. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, (11), 5–22. [\[Radkevych, V. \(2016\). Theoretical and methodological principles of vocational education and training development: Results, problems, prospects. *Scientific Bulletin of the Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine*. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2016.11.5-22>\].](https://doi.org/10.32835/2786-619X.2016.11.5-22)

Vocational Pedagogics, (11), 5–22.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2016_11_3).

Kryachek, O. O. (2024b). Theoretical analysis of the phenomenon of «career competence» in the context of professional training of future bachelors in enterprise economics. *Professional Pedagogics*, 2(29), 66–72.
<https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.29.66-72>

SUMMARY

Kryachek Olexandr. Formation of career competence of future economists in the context of student expectations: analytical results of an online survey.

The formation of career competence of future economists is an important task of modern higher education, which is due to rapid changes in the labor market, digital transformation of the economy and growing demands for professional mobility and flexibility of specialists. Traditional educational models do not always take into account individual expectations of students, their motives for career development and professional self-realization. In this context, the study of student expectations as a factor in the formation of career competence is of particular importance, which allows adapting educational strategies to the real needs of higher education applicants. The purpose of the article is to analyze student expectations regarding professional development and the formation of career competence of future bachelors in business economics based on the results of an online survey. Research methods: survey of students of economic specialties of higher education institutions of Ukraine; descriptive statistics to identify the main trends; comparative analysis to establish differences between groups of respondents by course of study, level of motivation; interpretation of open-ended answers of students; data analysis in Microsoft Excel. Results: it was determined that the main motives for choosing the profession of economist are the versatility of the specialty, financial stability, career growth prospects and interest in analytical work. The need for students to develop digital skills, in particular work with analytical programs, as well as the lack of practical experience due to limited internship opportunities, was established. An insufficient level of formation of professional and digital competencies was revealed with a sufficiently high self-assessment of soft skills. The relevance of improving the content of educational programs to meet the requirements of the labor market was confirmed. Conclusions: the development of career competence of future economists requires strengthening the practical component of training, expanding internship opportunities, integrating modern digital technologies into the educational process, as well as introducing career counseling. The results of the survey demonstrate the need for flexible updating of educational programs in accordance with student expectations and labor market needs.

Key words: career competence, economic education, professional development, student expectations, educational process, digital skills, internship, career counseling.